

СКЛАДОВІ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ ТА ЗАХВОРЮВАНЬ НА ВИРОБНИЦТВІ

Дмитрюк Світлана Петрівна

старша викладачка

кафедри експлуатації машинно-тракторного парку

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

dmitryuksveta60@ukr.net

Охорона життя та здоров'я працюючих від впливу небезпечних й шкідливих виробничих чинників має важливе соціальне та економічне значення, Здоров'я працюючих є національним багатством держави оскільки має вплив на працездатність людини, а також на її добробут і подальший розвиток технічного процесу.

На вітчизняних підприємствах існує велика кількість загроз для здоров'я та життя працівників. Відповідальність за можливі негативні наслідки діяльності несуть як самі працівники, так і роботодавці, а також держава.

Обов'язком кожного робітника є детальне вивчення та дотримання правил безпеки на виробництві. А завданням роботодавців є надання безпечних умов праці, а також компенсація працівникам наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення медичними та лікувально-профілактичними послугами.

Поліпшення умов праці, зниження випадків виробничого травматизму, а також випадків професійної захворюваності має не лише соціальний, а й економічний ефект, так як результати роботи з охорони праці призводять до збільшення фонду робочого часу, підвищення ефективності використання обладнання, зменшення плинності кадрів, зменшення витрат на пільги і компенсації за несприятливі умови праці, скорочення видатків, пов'язаних з виробничим травматизмом і захворюваністю працівників тощо [4].

Основними завданнями при розрахунках ефективності витрат на охорону праці є вирішення наступних завдань:

- визначення переліку статей непрямих витрат і збитків, що є наслідком нещасних випадків на виробництві;
- проведення формалізації розрахунків цих статей за чинним законодавством України;
- визначення переліку вихідних даних, необхідних для виконання оцінки збитків від виробничого травматизму та захворювань;
- провести аналіз інформаційного забезпечення вихідних даних в аспекті реальності проведення оцінки збитків;
- встановити дійсне співвідношення збитків від виробничого травматизму до прямих витрат [2].

За чинним законодавством виявлений порядок визначення збитків. Особлива увага приділялася змінам у чинному законодавстві у сфері охорони праці, які набули чинності у 2015р. Ці зміни стосуються визначення

- суми одноразової допомоги і моральної шкоди;
- збитків від пошкодження і знищення майна за методикою 2002 р., яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р.;
- сум ремонту, як для підприємств, так і для підрядних організацій за правилами визначення вартості ремонту основних фондів, які вступили в дію у 2006 р. у Міністерстві промислової політики України;
- додаткових штрафних санкцій за невиконання витрат на охорону праці за нормативами;
- нормативних відрахувань на охорону праці на підприємстві, які мають становити не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік, оскільки ці відрахування збільшують величину прямих витрат [3].

Можливі витрати підприємства на охорону праці складаються з: додаткові до страхових відшкодування потерпілим унаслідок травм і професійних захворювань (тимчасова непрацездатність; одноразова допомога включаючи членів родин і утриманців загиблих); відшкодування витрат лікувальним установам; санаторно-курортне обслуговування; витрати на соціальну допомогу інвалідам; інші доплати), також пільг і компенсацій працюючим у важких і шкідливих умовах праці (додаткові відпустки; скорочений робочий день; лікувально-профілактичне харчування; надання молока чи інших рівноцінних продуктів; підвищені тарифні ставки; доплати за умови й інтенсивність праці; пенсії на пільгових умовах) і додатково витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань (витрати на працезахоронні заходи за колективним договором; витрати підприємства на додаткові до колективного договору працезахоронні заходи; витрати на працезахоронні заходи з інших джерел фінансування) і витрат на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків на виробництві (вартість зіпсованого устаткування, інструментів, зруйнованих будівель, споруд; витрати на порятунок потерпілих, розслідування нещасних випадків, транспорт, зв'язок тощо; виплати заробітної плати і доплати за час вимушених простоїв; вартість ремонту частково зіпсованого устаткування, машин і механізмів, будівель і споруд; вартість підготовки та перепідготовки працівників замість вибулих унаслідок загибелі чи інвалідності) і штрафи та інші відшкодування (штрафи підприємства, установи або організації за недотримання нормативних вимог охорони праці; штрафи працівників за порушення законодавчих актів та інших нормативних актів з охорони праці; компенсації за час змушеного простою через небезпеку виконання робіт, а також зупинку робіт органами державного нагляду за охороною праці; штрафи, пеня, виплати за недотримання договірних зобов'язань з іншими підприємствами; компенсаційні виплати за ураження населення, житлового фонду, частки майна і забруднення навколишнього середовища; інші санкції. Тому мета статті зводиться до розкриття складових матеріальних затрат, пов'язаних з відшкодуванням матеріальної шкоди,

заподіяної здоров'ю працюючих у наслідок нещасного випадку чи професійного захворювання на виробництві [2].

З наведених витрат доцільними є витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань, які можна вважати вкладанням в охорону праці.

Решта витрат, а саме, додаткові до страхових відшкодування потерпілим у наслідок травм і профзахворювань; пільги і компенсації працюючим у важких і шкідливих умовах праці, а також витрати на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків на виробництві; штрафи та інші відшкодування є недоцільними або ж частково доцільними.

Додаткові до страхових відшкодування потерпілим унаслідок травм і професійних захворювань - стосуються визначення суми одноразової допомоги і моральної шкоди. Якщо при укладанні договору на підприємстві орієнтуватися на положення законодавства про страхування нещасних випадків на виробництві, то треба враховувати наступне. З 2015р. одноразова допомога розраховується як від соток втрати працездатності від 17 розмірів прожиткового мінімуму, а при смертельному нещасному випадку – 100 розмірів прожиткового мінімуму.

Що стосується величини моральної шкоди то її має визначати суд. Для довідки: до 2008р. відшкодування за моральну шкоду мав здійснювати Фонд. Тому ці витрати у моделі визначення витрат на безпеку виробництва були віднесені до прямих витрат. Зараз платника моральної шкоди визначає суд. Тому відшкодування за моральну шкоду відноситься не до прямих витрат, а до витрат підприємства [1].

Збитки від пошкодження і знищення майна пропонується проводити за методикою 2002р., яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 п. В ході модифікації моделі до переліку статей, що мають бути визначені, додана формула розрахунку коефіцієнту індексації балансової вартості груп основних фондів. Крім того наведені норми амортизації за Законом України “Про оподаткування прибутку” від 18.11.97 р., бо визначення збитків від травматизму на підприємствах має характеризуватися більш детальним розрахунком.

Витрати підприємства на ліквідацію наслідків аварії або нещасного випадку детально розглядаються у правилах визначення вартості ремонту основних фондів підприємств, які вступили в дію у 2006р. Ці правила, де визначаються усі складові суми ремонту, як для підприємства, що своїми силами проводитиме ремонт основних фондів, так і для підрядних організацій, стосуються підприємств, які підпорядковані Міністерству промислової політики України, але можуть бути розповсюджені на інші організації.

Що стосується збитків від штрафних санкцій, то у ході процесу вивчення змін у законодавстві виявилось, що до вже діючих положень про величину штрафів з фізичних осіб додалися штрафи з юридичних осіб. З 2010 р. величина штрафу з юридичних осіб дорівнює 25% від різниці між фактичними і розрахунковими витратами підприємства на охорону праці. Метою даного штрафу є стимулювання збільшення відрахувань на охорону праці хоча б у межах, що визначені законодавством.

Враховуючі витрати на здійснення заходів на охорону праці, мають бути враховані діючі потреби на забезпечення безпеки виробництва, без яких неможливо розробити оптимальну стратегію інвестиційної державної політики охорони праці, яка будується, перш за все, на альтернативі модернізації основних фондів на підприємствах витратам відшкодування шкоди та збитків потерпілим – є основним напрямком роботи.

В результаті напрямків витрат на безпеку виробництва до існуючих в Україні реалій і діючого законодавства були сформовані наступні статті витрат: виплати Фонду, що пов'язані з вимушеним невиходом на роботу за причиною профзахворювання; прямі страхові виплати потерпілому на виробництві; цільові вкладення інвестицій в поліпшення умов охорони праці.

Усі вихідні показники повинні бути забезпечені інформаційно.

Ми надаємо перелік основних показників, необхідних для проведення розрахунків непрямих витрат і збитків виробництва з зазначенням забезпечення вихідних даних офіційною звітною чи нормативною інформацією.

Виплати потерпілому (додаткові до страхових виплат) : додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору : витрати, пов'язані з похованням, виплатою допомоги сім'ї, оплатою приїзду рідних на похорон тощо: інші витрати.

Вимушені виплати зарплат працівникам, залученим для ліквідації наслідків аварії чи нещасного випадку: втрата робочого часу інших осіб на допомогу потерпілому, супровід його до лікувального закладу чи додому; витрати на розслідування нещасного випадку та планування заходів по недопущенню повторення таких випадків у майбутньому; зарплата працівникам за ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку та премії за прискорення цих робіт; додаткова оплата надурочних, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії чи нещасного випадку; виплати заробітної плати та доплат іншим працівникам за час вимушеного простою, пов'язаного з аварією чи нещасним випадком.

Затрати на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку: вартість електричної та інших видів енергії, витрачених на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку; оплата послуг спеціалізованих організацій за роботу в період ліквідації аварії; оплата робіт з демонтажу та транспортування обладнання, машин і механізмів з аварійного об'єкта; витрати на виконання експертних, науково-дослідних, конструкторських та пошукових робіт для ліквідації наслідків аварії; вартість капітального чи середнього ремонту машин, механізмів, транспортних засобів для відновлення виробництва; вартість ремонту виробничих будівель та споруд; вартість придбання нових обладнання, машин, механізмів, транспортних засобів, пов'язаних з відновленням виробництва; вартість будівництва нових будинків і споруд виробничого призначення; інші затрати (на розслідування аварії, на розгляд справи у суді, канцелярські, поштово-телеграфні, телефонні, транспортні та інші витрати).

Матеріальні втрати: втрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів; втрати основних фондів – машин, станків, обладнання, транспортних засобів; втрати готової продукції; втрати виробничих будівель та споруд.

Фінансові втрати: зрив поставок продукції клієнтам, штрафні санкції за це та втрата угод і клієнтів; зупинка виробництва, зниження продуктивності та якості продукції; втрати від недоданої підприємством продукції [3].

Визначення економічного збитку від виробничого травматизму повинно базуватися на комплексній оцінці економічних наслідків з диференціацією цієї шкоди за трьома рівнями відшкодувань: безпосередній збиток від настання нещасного випадку (аварії); збиток, опосередковано пов'язаний з ліквідацією нещасного випадку (аварії); збиток, у вигляді віддалених наслідків нещасного випадку (аварії), а також трьома рівнями суб'єктів, що несуть втрати: збитки підприємства; збитки пенсійного фонду; збитки держави [2].

Оцінка збитків від виробничого травматизму необхідна для встановлення можливості або факту альтернативи інвестиційної політики в Україні. За наведеним вище можна стверджувати, що сума прямих і непрямих витрат і збитків від виробничого травматизму не становитиме альтернативу інвестиціям у модернізацію або оновлення обладнання. Цей висновок має практичне значення при розробці інвестиційної політики, як в сфері охорони праці, так і у державі в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105, зі змінами від 01.01.2023 р
2. Бедрій Я.І. Основи охорони праці. Львів, Магнолія, 2019. 240 с.
3. Гандзюк М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид. К.: Каравела, 2011. 384 с.
4. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2009. 540 с.